

23. Η νομοθεσία και η διοίκηση εκσυγχρονίζονται

1. Με ποιο σημερινό διοικητικό τμήμα της χώρας μας παρομοιάζετε το βυζαντινό Θέμα; Ποιες ομοιότητες και ποιες διαφορές έχουν;
2. Παρόμοιες με το Λέοντα Γ' μεταρρυθμιστικές προσπάθειες έκανε, πριν από δύο αιώνες περίπου, και ο αυτοκράτορας Ιουστινιανός¹. Τι αποτελέσματα είχαν; Κάνετε σύγκριση ανάμεσα στις δυο περιπτώσεις.
3. Διαβάστε τα κείμενα-πηγές 2 και 5. Πώς κρίνετε τις οδηγίες του αυτοκράτορα προς τους δικαστές και πώς την ανάθεση σ' αυτούς της ευθύνης τήρησης των Νόμων; Γίνεται κάτι ανάλογο σήμερα;
4. Διαβάστε τις δυο διατάξεις-πηγές (3.α και β) του «Γεωργικού Νόμου» και παρατηρήστε τις εικόνες-πηγές 1,4, και 6. Σχολιάστε τη σημασία τους και κρίνετε αν οι γεωργοί είχαν λόγους να είναι ευχαριστημένοι από τις μεταρρυθμίσεις του Λέοντα Γ' Ίσαυρου.
5. Συμπληρώστε τα κενά της παραγράφου με τις λέξεις που λείπουν:

Ο αυτοκράτορας ..... Γ' αντιμετώπισε με ..... και ..... μέτρα τα ..... προβλήματα του κράτους. Χώρισε την αυτοκρατορία σε ..... και με τα νομοθετικά κείμενα της «.....» και του «.....» προσπάθησε να επιβάλει ..... . Τα μέτρα αυτά βελτίωσαν ιδιαίτερα τη ζωή των ..... της υπαίθρου.

¹ Δες το 13^ο κεφάλαιο του βιβλίου

24. Η κρίση της Εικονομαχίας διχάζει τους Βυζαντινούς

1. Διαβάστε τα κείμενα-πηγές 3 και 4. Κρίνετε τη συμπεριφορά των δύο ιεραρχών προς τον αυτοκράτορα και εκτιμήστε τις επιπτώσεις που είχε αυτή η διαφωνία στην εκκλησία και την αυτοκρατορία. Θυμάστε τον Ηράκλειο και τον Πατριάρχη Σέργιο; Κάνετε μια σύγκριση του τρόπου συνεργασίας αυτών των ηγετών και εκείνων.
2. Διαβάστε ξανά τις αποφάσεις των Ισαύρων αυτοκρατόρων για τα εκκλησιαστικά θέματα. Συζητήστε μεταξύ σας ποιες απ' αυτές νομίζετε ότι ήταν σωστές και ποιες λαθεμένες; Δικαιολογείται τόση αναταραχή και για τόσο πολύ χρόνο στο κράτος;
3. Η παρακάτω επιστολή του Πάπα στάλθηκε από τη Ρώμη στον επίσκοπο Μασσαλίας, στα πρώτα χρόνια της εικονομαχίας. Η απόφαση της «αναστήλωσης των εικόνων» πάρθηκε έναν αιώνα αργότερα! Έπρεπε να χαθεί τόσος χρόνος;

Επιστολή του Πάπα Γρηγορίου Α' προς τον επίσκοπο Μασσαλίας.

«Για το ότι απαγόρευσες τη λατρεία των εικόνων σε επαινούμε όλοι μας. Κανένα ανθρώπινο δημιούργημα δεν πρέπει να γίνεται αντικείμενο λατρείας. Σε κατηγορούμε όμως γιατί τις έσπασες. Να λατρεύει κανείς μια εικόνα είναι άλλο πράγμα και να διδάσκεται κανείς, μέσω της ιστορίας της εικόνας, τι πρέπει να λατρεύει, είναι άλλο. Ο πιστός που δε γνωρίζει γράμματα, κοιτάζοντας τις εικόνες στους τοίχους, μπορεί να διαβάσει εκείνο που δεν μπορεί να διαβάσει στα βιβλία».

Migne, Λατινική Πατρολογία, Πάπα Γρηγορίου Α' επιστολές.

4. Στο κείμενο 6 η σύγχρονη ιστορικός Ελένη Γλύκατζη-Αρβελέρ αμφισβητεί την αντικειμενικότητα των εικονολατρικών μαρτυριών. Διαβάστε τα κείμενα 3, 4 και 5 του Θεοφάνη, παρατηρήστε και την εικόνα 1, και εντοπίστε στοιχεία φανατισμού που στηρίζουν την άποψή της.

25. Το Βυζάντιο φτάνει στο απόγειο της ακμής του

1. Ποιοι εμπόδιζαν τα βυζαντινά εμπορικά καράβια να ταξιδεύουν στο Αιγαίο και τη δυτική Μεσόγειο; Τι σήμαινε για το Βυζάντιο και την οικονομία του η επανάκτηση αυτής της ευκαιρίας;
2. Διαβάστε τα κείμενα-πηγές 2 και 4. Συζητήστε μεταξύ σας και αναζητήστε τους λόγους για τους οποίους νομίζετε ότι η βυζαντινή πολιτεία αντέδρασε με τόσο αυστηρότητα στην παράνομη συμπεριφορά των δυνατών.
3. Παρόμοια με τους Μακεδόνες αυτοκράτορες μέτρα, για την προστασία των πενήτων γεωργών από τους δυνατούς, είχαν πάρει και οι Ίσαυροι. Πώς εξηγείτε το γεγονός ότι αυτό επαναλαμβάνεται μετά από κάποιες δεκαετίες;
4. Το «Επαρχιακό Βιβλίο» και οι «Νεαρές» διατάξεις ρύθμιζαν τις συναλλαγές και το επιτρεπόμενο κέρδος των βυζαντινών εμπόρων. Γίνεται κάτι ανάλογο σήμερα από την πολιτεία; Ποιοι έχουν αυτή την ευθύνη;
5. Διαβάστε το κείμενο για τις βυζαντινές **συντεχνίες** και σχολιάστε όσα αναφέρονται σ' αυτό. Παραλληλίστε τες με τα σημερινά επαγγελματικά σωματεία και εκτιμήστε τον κοινωνικό τους ρόλο.

Οι συντεχνίες των επαγγελματιών.

«Στο Βυζάντιο, από τα χρόνια του Μ. Κωνσταντίνου, όλοι οι επαγγελματίες ήταν οργανωμένοι σε σωματεία, τις **συντεχνίες**. Κάθε συντεχνία αγόραζε συλλογικά τις πρώτες ύλες και τις έδινε στα μέλη της. Υπήρχαν συντεχνίες κρεοπωλών, οικοδόμων, αρτοποιών, βιοτεχνών, υφαντουργών, εμπόρων μεταξιού κ.ά.

Οι συντεχνίες και ο **Έπαρχος της Πόλης** καθόριζαν από πριν το ωράριο εργασίας των εργαζομένων, τους μισθούς τους, τις τιμές και τους τρόπους πώλησης των προϊόντων. Απαγορευόταν η αποθήκευση των αγαθών, όταν υπήρχε έλλειψη στην αγορά, καθώς και η αύξηση των τιμών τους. Οι παραβάτες τιμωρούνταν, διαγράφονταν από τη συντεχνία και δεν μπορούσαν πια ν' ασκήσουν επάγγελμα».

Will Durant, Παγκόσμιος Ιστορία του Πολιτισμού

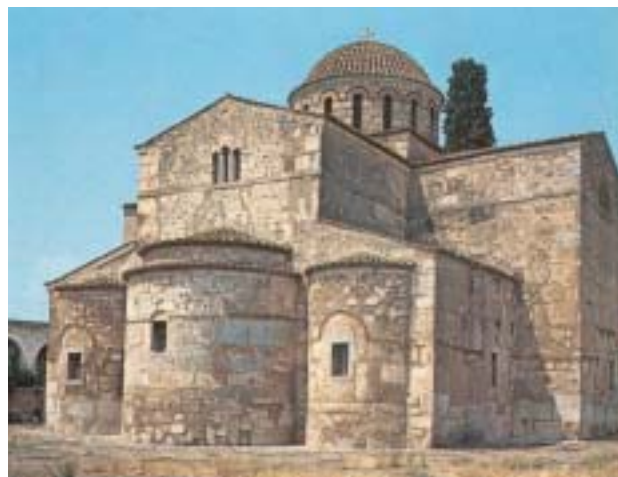
26. Η ανάπτυξη των γραμμάτων και η μελέτη των αρχαίων Ελλήνων κλασικών

1. Διαβάστε το κείμενο-πηγή 3 για το Λέοντα το μαθηματικό και παρατηρήστε την εικόνα 3.α. Συζητήστε στην τάξη και σχολιάστε την αξία του επιστήμονα, την πρόταση του χαλίφη και την απάντηση του Θεόφιλου. Υπάρχουν σήμερα Έλληνες επιστήμονες που διακρίνονται στο εξωτερικό;
2. Στα χρόνια των ..... αυτοκρατόρων αναπτύχθηκαν πολύ τα ..... και οι ..... Μελετήθηκαν οι αρχαίοι ..... συγγραφείς. Ασκημένοι γραφείς ..... τα βιβλία τους και τα διακόσμησαν με ωραίες ..... Η περίοδος αυτή ονομάστηκε- «.....» για το Βυζάντιο.
3. Διαβάστε το παρακάτω κείμενο για το βυζαντινό ρυθμό και παρατηρήστε τις εικόνες. Συζητήστε στην τάξη για τις εκκλησίες της περιοχής σας και οργανώστε κάποιες επισκέψεις σ' αυτές, προσέχοντας και το ρυθμό που καθεμιά είναι χτισμένη.

Στα χρόνια των Μακεδόνων χτίστηκαν σε όλη την αυτοκρατορία πολλές και ωραίες εκκλησίες με ένα **νέο ρυθμό**, που τον ονόμασαν **Βυζαντινό**. Το κτίσμα τους έχει σχήμα σταυρού και στο μέσον του στηρίζεται ο τρούλος. Οι αγιογραφίες και τα ψηφιδωτά τους έχουν τη φυσικότητα, τη χάρη και την αισιοδοξία της αρχαίας ελληνικής τέχνης.

Η εικόνα της Γέννησης, ψηφιδωτό από τη Μονή Δαφνίου

Η Μονή της Παναγίας της Σκριπούς στη Βοιωτία

27. Η καθημερινή ζωή στην ύπαιθρο στα χρόνια των Ισαύρων και των Μακεδόνων.

1. Μοιάζει η καθημερινή ζωή στη βυζαντινή ύπαιθρο με τη σημερινή; Επισημάνετε τις ομοιότητες και τις διαφορές που υπάρχουν στους τόπους διαμονής, στις ασχολίες των κατοίκων, στους τρόπους και στα μέσα εργασίας και σε άλλα θέματα που αναφέρονται στο μάθημα (τότε και τώρα).
2. Πώς κρίνετε τη φροντίδα των βυζαντινών να έχουν εξασφαλισμένα στο σπίτι «σίτον, οίνον και έλαιον», όπως έλεγαν; Συμβαίνει κάτι παρόμοιο σήμερα στα χωριά μας; Κάνετε μια μικρή έρευνα με τους παππούδες και τις γιαγιάδες σας και με γνωστούς σας χωρικούς.
3. Διαβάστε το κείμενο «Αυτό μοσχοβολάει» από την πηγή 3 και το παλαιό Δημοτικό μας τραγούδι που ακολουθεί και συζητήστε εάν τα άνθη και τα βότανα που αναφέρονται εκεί υπάρχουν στην εποχή μας και στον τόπο σας και εάν έχουν παρόμοια χρήση. Κάνετε μια «μικρή συλλογή» αρωματικών φυτών της πατρίδας μας για την τάξη σας.

«Ο μόσχος κι ο βασιλικός, δυόσμος και καρυοφύλλι,
τα τέσσερα μαλώνανε το πιο κάλλιο μυρίζει.
Και λέει το τριαντάφυλλο το μοσχομυρωδάτο:
-Σωπάστε παλιολούλουδα και σεις βρωμοβοτάνια,
εγώ είμαι το τριαντάφυλλο το μοσχομυρωδάτο.
Το Μάη το μήνα βρίσκομαι στου βασιλιά την τάβλα¹,
με παίρνει η βασίλισσα στον κόρφο της με βάνει,
με κάνει και ροδόσταμο και βάζει στα μαλλιά της.
Εγώ φουμίζω² μορφονιές, στολίζω παλικάρια,
της παντρεμένης τα μαλλιά, της κοπελιάς τον κόρφο,
της χήρας το προσκέφαλο, της καλογριάς το ράσο».

Arnold Passow, *Ρωμαίικα τραγούδια*

4. Ποιος είναι ο προστάτης-πολιούχος Άγιος της πόλης ή του χωριού που κατοικείτε; Γίνεται πανηγύρι τη μέρα της γιορτής του; Αργούν τα σχολεία και οι υπηρεσίες αυτή τη μέρα; Γιατί;
Υπάρχουν ξωκλήσια στην ύπαιθρο της περιοχής σας ή του τόπου καταγωγής σας; Ποια και πότε γιορτάζουν; Συζητήστε γι' αυτά, συλλέξτε πληροφορίες και πλουτίστε μ' αυτές και με τις φωτογραφίες τους τη γωνιά της «τοπικής σας ιστορίας».

¹ τάβλα: τραπέζι.

² Φουμίζω: ομορφαίνω.